

Меѓународен Универзитет Визион
Институт за Општествени Науки
Публикации

Uluslararası Vizyon Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yayınları

**ULUSLARARASI
İNSAN HAKLARI
HUKUKU**

PROF.DR. ABDÜLMECİT NUREDİN

**Kuzey Makedonya,
Gostivar, 2021**

Yazar

Prof. Dr. Abdülmecit NUREDİN

Yayıncı

Uluslararası Vizyon Üniversitesi
Yayınları
Kuzey Makedonya, Gostivar

Akademik Tashih

Prof. Dr. Hüseyin SADOĐLU -Karadeniz Teknik Üniversitesi,
İİBF Fakültesi

Prof. Dr. Hayati AKTAĐ - Akdeniz Üniversitesi,
İİBF Fakültesi

Tasarım

Yekin ABAZ

Basımevi

EM Design

Yayın yeri ve yılı: Gostivar, 2021

Tiraj: 500

ÖNSÖZ

İnsan hak ve hürriyetleri, insanlık tarihinin bütün dönemlerinde, egemenlik yetkilerini elinde bulunduran kişi veya kurumlara karşı ileri sürülmekle birlikte, bu tür hakların korunması konusundaki beklenti, günümüzde artmakta, gelecekte de bu tür taleplerin artması ve alanının genişlemesi kaçınılmaz olmaktadır. Önceden ulusal egemenliğin sınırları arasında görünen ve başka güçler veya yabancı devletler tarafından ileri sürülmeyen temel haklar konusu, küreselleşmenin de etkisi ile uluslararası bir konu haline gelmiştir.

21. yüzyılda, küreselleşme olgusuna paralel olarak evrensel değerlerin belirginleştiği bilinmektedir. Bu değerlerin içinde yer alan insan hakları, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında, imzalanan, ulusal ve uluslararası nitelikteki Sözleşme, Beyanname, Karar, gibi temel belgeler ile güvence altına alınmaya çalışılmıştır. İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi adına gösterilen evrensel çabalara ek olarak, bölgesel düzeyde de çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Sürekli gelişen ve değişen dünya gerçeklerinde, insan hak ve hürriyetlerinin de etkilenmesi kaçınılmazdır. Biyoteknolojideki yeni gelişmeler insan hakları hukukunda yeni çalışma ve tartışma alanları oluşturmaktadır. Bilim ve teknolojinin "rönesans"ı olarak belirtilen "gen devrimi" küresel boyutta yaygınlaşması ve etkilerinin evrensel boyuta ulaşması, uluslararası sistemin bu alanda yeni düzenlemere gitmesini tetikleyecektir.

Uluslararası nitelik kazanan İnsan hakları sorunsalı, uluslararası hukukun bir disiplini olarak ele alınmaktadır. Uluslararası hukuk çalışmalarının ahlaki olarak nihai amacı dünya barışına katkı sağlamaktır. Yalnızca devlete odaklanan geleneksel teori ve uygulamalar incelendiğinde, bu nihai amaca ulaşılmasında yetersiz kaldığı görülmektedir. Bireyin devletlerin varlığının ana gerekçesi olduğu, insan haklarına saygılı bir yönetim anlayışı, gerçek anlamda, benimsenmeden de barış ancak dönemsel olabilecektir.

İnsan hakları, bütün insanların aynı evrensel haklara sahip olduğu ve dolayısıyla bunları ihlal etmenin evrensel düzeyde kabul edilemeyeceği düşüncesini başlangıç noktası esas alınarak, söz konusu ders kitabı hazırlanmıştır.

Bu çalışmada, teorik, evrensel ve bölgesel düzeyde insan haklarının korunmasında Uluslararası Hukukun rolü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aslında eklenmek istenen birçok konu olmasına rağmen, mevcut kısımlar gelecek baskılarda ilave edilecektir. Aynı zamanda, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku alanında bir katkı yapabilmeyi ummaktadır. Bunu başarabildiği ölçüde amacına ulaşmış olacaktır.

Prof. Dr. Abdülmecit NUREDİN

Gostivar, 10 Aralık 2021

ÖNSÖZ	4
GİRİŞ.....	14
I.BÖLÜM.....	16
GENEL OLARAK İNSAN HAKLARI	16
A. İNSAN HAKLARI HUKUKUNUN TEMEL KAVRAMLARI	16
1. Özgürlük Kavramı.....	19
2. Hak ve Özgürlük İlişkisi.....	22
3. Temel Hak ve Özgürlükler	23
4. Kamu Özgürlükleri.....	24
5. Temel Hak ve Ödevler.....	26
6. İnsan Hakları Konusu	30
7. İnsan Haklarının Öznesi Olarak Birey.....	34
B. İNSAN HAKLARI NİTELİKLERİ.....	35
1. Evrensellik.....	36
2. Doğrudan Kazanılma.....	38
3. Mutlak Olma	39
4. Eşit, Devredilmez ve Vazgeçilmez Olma	39
5. Bireye Ait Olma.....	40
6. Çoğunlukla Hürriyet Hakkı Olma	40
7. Temel Hak Olma	41
8. Devlete Karşı İleri Sürülen İddialar Niteliğinde Olma	41
C. İNSAN HAKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	45
1. İLKÇAĞDA İNSAN HAKLARI.....	45
a) Çin ve Hindistanda İnsan hakları.....	45
b) Eski Yunan’da İnsan Hakları	47
c) Roma Uygarlığında İnsan Hakları	51
2. Ortaçağda İnsan Haklarının Gelişimi.....	54
a) Batı Avrupada İnsan Hakları	54
b) İslam İnancında İnsan Hakları.....	55
3. Yeniçağda İnsan Haklarının Gelişimi	69
a) İngiltere’deki Gelişmeler - Magna Carta Libertatum	76
b) Amerika Birleşik Devletlerindeki Gelişmeler	80
c) Fransada İnsan Hakları Gelişimi	84
Ç. İNSAN HAKLARININ SINIFLANDIRILMASI	92
1. Debûsî nin İnsan Hakları Sınıflaması	92
2. George Jellinek’in İnsan Hakları Sınıflaması.....	94
a) Negatif Statü Hakları.....	97
b) Pozitif Statü Hakları.....	98

c) Aktif Statü Hakları	100
3. <i>Karel Vasak'ın İnsan Hakları Sınıflaması</i>	101
a) Birinci Kuşak Haklar	102
b) İkinci Kuşak Haklar	104
c) Üçüncü Kuşak Haklar.....	110
4. <i>Dördüncü Kuşak İnsan Hakları</i>	112
5. <i>İnsan Hakları Sınıflandırılmasına Farklı Yaklaşımlar</i>	115
D. İNSAN HAKLARI HUKUKUNUN KAYNAKLARI	117
1. <i>Uluslararası İnsan Hakları Kaynakları</i>	117
a) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	118
2. <i>Bölgesel İnsan Hukuku Kaynakları</i>	139
a) İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi.....	139
b) Amerikalılararası İnsan Hakları Belgeleri	152
c) Afrika İnsan Hakları Belgeleri.....	156
d) Uluslararası Örf ve Adet Hukuku ve Hukukun Genel İlkeleri.....	159
e) İnsan Hakları Hukukunun İçtihat Kaynakları	162
E. İNSAN HAKLARI SINIRLAMA KISTASLARI	179
1. <i>Mutlak Terimlerle İfade Edilen Haklar</i>	180
2. <i>Sınırlayıcı Bir Şekilde İfade Edilen Haklar</i>	181
3. <i>İnsan Haklarının Sınırlanmasında İlkeler</i>	182
II. BÖLÜM	196
İNSAN HAKLARININ KÜRESEL DÜZEYDE KORUNMASI	196
A. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ŞARTI VE İNSAN HAKLARI.....	202
B. İNSAN HAKLARININ BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ANA VE YARDIMCI ORGANLAR TARAFINDAN KORUNMASI	205
1. <i>BM Asli Organları</i>	205
A) GENEL KURUL.....	205
b. <i>Güvenlik konseyi</i>	208
c. <i>Uluslararası Adalet Divanı</i>	215
ç. <i>Vesayet Konseyi</i>	220
d. <i>Genel Sekreterlik</i>	221
e. <i>Ekonomik ve Sosyal Konsey</i>	223
2. <i>Birleşmiş Milletler Yardımcı Organları</i>	224
a) <i>İnsan Hakları Komisyonu</i>	225
b. <i>İnsan Hakları Konseyi</i>	230
c) <i>Evrensel Periyodik İnceleme Mekanizması</i>	236
▪ EPİM'nin Kapsamı ve Usulünün İşleyişi	236
3. <i>İnsan Hakları Yüksek Komiserliği</i>	265
4. <i>Kadının Statüsü Komisyonu</i>	268

5. Mülteciler Yüksek Komiserliği	272
C. İNSAN HAKLARININ BM UZMANLIK KURULUŞLARI TARAFINDAN KORUNMASI.....	277
1. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Kapsamında İnsan Haklarının Korunması...	278
2. BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Kapsamında İnsan Haklarının Korunması.....	281
Ç. BM MEDENİ VE SİYASİ HAKLAR SÖZLEŞMESİ	285
1. Sözleşmenin Kapsamı ve İçeriği.....	285
2. Sözleşmenin Ek Protokolleri Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesine Ek Birinci Seçmeli Protokol	287
3. İnsan Hakları Komitesi	289
D. BM EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL HAKLAR SÖZLEŞMESİ	291
1. Sözleşmenin Kapsamı ve İçeriği.....	291
2. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi	293
3. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmenin Seçmeli Protokolü Çerçevesinde Denetim.....	295
E. BM HER TÜRLÜ IRK AYRIMCILIĞININ ORTADAN KALDIRILMASI SÖZLEMESİ.....	296
1. Sözleşmenin Kapsamı ve İçeriği.....	296
2. Irk Ayrımıcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Komite	297
F. BM KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ORTADAN KALDIRILMASI SÖZLEŞMESİ	299
1. Sözleşmenin Kabul Edilmesi ve İçeriği	299
2. Kadınlara Karşı Ayrımıcılığın Önlenmesi Komitesi	300
3. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımıcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinin Seçmeli Protokolü	302
G. BM İŞKENCEYE VE DİĞER ZALİMANE, GAYRİ İNSANİ VEYA KÜÇÜLTÜCÜ MUAMELE VEYA CEZAYA KARŞI SÖZLEŞME.....	304
1. Sözleşmenin yürürlüğe girmesi ve içeriği	304
2. İşkenceye Karşı Komite.....	306
C. İşkenceye Karşı Seçmeli Protokol	308
4.İşkenceyi Önleme Alt-Komite.....	309
Ğ. BM TÜM GÖÇMEN İŞÇİLERİN VE AİLE FERTLERİNİN HAKLARININ KORUNMASINA DAİR ULUSLARARASI SÖZLEŞME	311
1. Sözleşmenin Kapsamı ve İçeriği.....	311
2. Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Komite.....	313
H. BM ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME (ÇHS).....	315
1. Sözleşmenin yürürlüğe girmesi ve içeriği	315
2. ÇHS Ek Protokolleri	317

a. ÇHS'nin, Çocukların Silahlı Çatışmalarda Yer Alması Hakkında Seçmeli Protokolü	317
b. ÇHS'nin Çocuk Satış, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi hakkında Seçmeli Protokolü.....	318
c. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol	319
3. Çocuk Hakları Komitesi.....	319
I. BM ENGELLİ KİŞİLERİN HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME	321
1. Sözleşmenin Kapsamı ve İçeriği.....	321
2. Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmeye Ek Seçmeli Protokol.....	323
İ. BM BÜTÜN KİŞİLERİN ZORLA KAYBEDİLMEME KARŞI KORUNMASINA DAİR ULUSLARARASI SÖZLEŞME	325
1. Sözleşmenin Kapsamı ve İçeriği.....	325
2. Zorla Kaybetmeye Karşı Komite	326
J. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMELERİNDE ÖNGÖRÜLEN DENETİM MEKANİZMALARI	327
1. Rapora Dayalı Denetim Sistemi.....	328
a. Raporların sunulması Zamanı ve Amacı	328
b. Raporların İçeriği	331
c. Raporların İncelenmesi ve Nihai Tespitler.....	333
ç. Raporların sunulmasında ve incelenmesinde gecikme Sorunu.....	335
2. Devletlerarası Şikâyet Başvurusu Yöntemi	337
3. Bireysel Başvuru Yöntemi	341
a) Genel Olarak	341
b. Kabul edilebilirlik Koşulları	343
c. Geçici Önlemler ve Esasa İlişkin İnceleme	344
4. Soruşturma Yöntemi.....	347
5. Ziyarete Dayalı Koruma Denetim.....	349
a) Uluslararası Ziyarete Dayalı Denetim	349
b) Ulusal Ziyaret Dayalı Denetim Mekanizmaları.....	352
III. BÖLÜM	355
İNSAN HAKLARININ BÖLGESEL DÜZEYDE KORUNMASI	355
A. AMERIKAN SİSTEMİ VE İNSAN HAKLARI	355
1. Amerika Kıtasında Bölgesel Örgütlenme ve İnsan Hakları	356
a) Panama Konferansından (1826) Havana Konferansına (1928)	356
b) Havana Konferansından (1928) İkinci Dünya Savaşına	360
c) İkinci Dünya Savaşı Yılları	361
ç) 1826-1948 Yılları Arasında Yaşananların İnsan Hakları Açısından Önemi	364
2. Amerikan Devletleri Örgütü	366

a) Amerikan Devletleri Örgütü Şartı	369
b) Amerikan Devletleri Örgütü'nün Organları	370
c) Amerikan Devletleri Örgütü Şartı'nda İnsan Hakları Düzenlemeleri	372
ç) Amerikan Devletleri Örgütü Birimi Olarak İnsan Hakları Komisyonunun Gelişimi	375
d) Amerikan Devletleri Organı Olarak Amerikan İnsan Hakları Komisyonu'nun Etkinlikleri.....	379
e) Amerikan Devletleri Örgütü'nde Demokrasi ve İnsan Hakları	382
2. AMERİKAN İNSAN HAKLARI VE ÖDEVLERİ BİLDİRİSİ	383
a) Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi'nin Kapsamı.....	384
b) Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi'nin Hukuksal Niteliği.....	386
3. AMERİKAN İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ	388
a) Amerikan Sözleşmesi'nin Arka Planında Yaşananlar.....	390
b) Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesinin Kapsamı: Taraf Devletin Sözleşmeden Kaynaklanan Genel Sorumluluğu ve Yükümlülüğü.....	393
c) Medeni ve Siyasi Haklar	395
ç) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar	397
d) Olağanüstü Hal Düzenlemesi	399
e) Hakları Sınırlama Ölçütleri.....	401
f) Sözleşmede Değişiklik Yapılması.....	402
g) Sözleşmenin Fesih İhbarı.....	403
h) Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi Ek Protokolleri.....	403
i) Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Ölüm Cezasını Kaldıran Protokolü	411
ı) Amerikan Sisteminde Diğer İnsan Hakları Sözleşmeleri	413
ı) Kadın Haklarına İlişkin Sözleşmeler	421
k) Engellilere Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Hakkında Amerikalılararası Sözleşme	427
4. AMERİKAN İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİNİN DENETİM MEKANİZMASI	428
a) Amerikan İnsan Hakları Komisyonu.....	429
b) Amerikan İnsan Hakları Komisyonu'nun Yapısı	430
c) Amerikan İnsan Hakları Komisyonu'nun İşlev ve Yetkileri	432
İnsan Haklarının Gelişimini Sağlamak.....	433
İnsan Haklarının Korunması	435
c) Amerikan İnsan Hakları Komisyonu'nun Usulleri.....	444
i-Komisyonun Çalışma Usulü	444
Dilekçenin İçeriği	448
d) Uyuşmazlığın İncelenmesi Usulü.....	450
e) Komisyon'un Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi ile İlişkileri	453
5. AMERİKAN İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ	454
a) Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kurulma Süreci.....	454
b) Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi'nin Yapısı ve Çalışma Usulü.....	456

c) <i>Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi'nin Yetkileri</i>	460
6. AMERİKAN SİSTEMİ HAKKINDA ELEŞTİRİLER.....	492
a) <i>Sistemin Dört Ana Zorluğu ve Yapısal Eksiklikleri</i>	494
➤ İnsan Hakları Sözleşmelerinin Evrensel Onayını Güvenceye Alamama Eksikliği 494	
➤ Denetim Organları Tarafından Verilen Kararlara Uyumun Düşük Kaldığı Bir Sistem.....	496
➤ Uluslararası Yükümlülüklerin Ulusal Hukuk Seviyesinde Entegrasyonu	497
b) <i>Reform İhtiyacı</i>	498
B. AFRIKADA İNSAN HAKLARI	500
1. <i>Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı</i>	500
a). Şartın Yapılış Süreci.....	500
b) Şartın İçeriği.....	501
c) Şartın Ayırt Edici Özellikleri.....	506
2. <i>Kadın Hakları Protokolü</i>	508
a) Kadın Hakları Protokolü'nün Kabulü.....	508
2. Kadın Hakları Protokolü'nün Kapsamı	510
3. <i>Yaşlı Hakları Protokolü</i>	517
a) Yaşlı Hakları Protokolü'nün Kabulü	517
2. Yaşlı Hakları Protokolü'nün Kapsamı	517
4. <i>Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı Koruma Mekanizmaları</i>	520
a) Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu	520
b) Komisyonun Görevleri.....	521
ç) Komisyonun Denetim Yöntemleri.....	522
5. <i>Afrika İnsan ve Halkların Hakları Mahkemesi</i>	526
a) Mahkemenin Kuruluşu	526
b) Mahkeme Üyeleri.....	528
c. Afrika Adalet ve İnsan Hakları Mahkemesi.....	532
IV. BÖLÜM	535
AVRUPA HUKUKUNDA İNSAN HAKLARI	535
A. AVRUPA BİRLİĞİ KURUCU ANTLAŞMALARINDA İNSAN HAKLARI .	535
1- Genel Olarak	535
2. Kurucu Paris ve Roma Antlaşmaları	538
3. Avrupa Tek Senedi	541
4. Maastricht (Avrupa Birliği) Antlaşması.....	542
5. Amsterdam Antlaşması.....	545
6. Nice Antlaşması.....	549
7. Avrupa Birliği Anayasası	551
B. İKİNCİ DERECE KAYNAKLARDA İNSAN HAKLARI	554
1. Bağlayıcı Niteliği Olan Belgeler	554

2. Bağlayıcı Niteliği Olmayan Belgeler: Tavsiye ve Görüşler	557
C. DİĞER DÜZENLEMELERDE İNSAN HAKLARI	557
1. Bildiriler	558
2. Şartlar	559
3. ATAD Tarafından Tanınan Hukukun Genel İlkeleri ve ATAD Kararları	564
4. Üye Olmayan Devletlerle Yapılan Uluslararası Antlaşmalar	565
Ç. AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLAR KONSEYİ VE İNSAN HAKLARI	565
1. Genel Olarak	565
2. AB Bakanlar Konseyi'nin İnsan Hakları Politikası	567
a) Demokrasi ve Kalkınmaya İlişkin Düzenlemeler	567
b) Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile İlgili Düzenlemeler	569
D. AVRUPA BİRLİĞİ KONSEYİ VE İNSAN HAKLARI	571
1. Genel Olarak	571
2. AB Konseyi'nin (Zirve'nin) İnsan Hakları Politikası	573
E. AVRUPA BİRLİĞİ KOMİSYONU VE İNSAN HAKLARI	580
1. Genel Olarak	580
2. Komisyonun İnsan Hakları Politikası	582
F. AVRUPA BİRLİĞİ PARLAMENTOSU VE İNSAN HAKLARI	584
1. Genel Olarak	584
2. Parlamentonun İnsan Haklarının Korunması ile İlgili Girişim ve Çabaları	585
G. İnsan Haklarının Yargısal Düzeyde Korunması	594
1. Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve Yargı Yetkisi	595
2. Divan'ın Kabul Ettiği Hukukun Genel İlkeleri	598
3. Temel Hakların Korunması Hususunda İçtihadi Gelişim	600
a) 1970'e Kadar Olan Dönem: İhtiyatlı Tutum Süreci	600
b) 1970'den Sonraki Dönem: İnsan Haklarına İlişkin İçtihatların Doğması Evresi ..	603
4. KORUMA ALTINA ALINAN HAKLAR	612
a) Divan'ın Önkara Yetkisi	612
b) Kişisel Nitelikteki Haklar	615
c) Ekonomik ve Sosyal Nitelikteki Haklar	624
5. Denetim Sürecinde Kullanılan Kriterler	627
a) Ölçülülük Kriteri	628
b) Topluluk Kaydı Kriteri	629
c) Kamu Düzeni Kriteri	629
ç) Kamu Güvenliği ve Barışı Kriteri	630
d) Demokratik Toplum Kriteri	631
6. Hakların Korunması Çerçevesinde Yararlanılan Kaynaklar	632
a) Üye Devletlerin Ortak Anayasal Gelenekleri	632
b) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Konumu	632
c) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Destekleyici Norm Olarak Kullanılması	636

E. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN YAPISI VE İŞLEYİŞİ	642
1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yapısı.....	642
a) Hâkimler	643
b) Mahkemenin Kurumsal Yapısı	645
4.1.2.5. Büyük Daire.....	648
c) Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü	650
2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yargı Yetkisi	650
a) Konu Bakımından Mahkemenin Yetkisi	651
b) Yer Bakımından Mahkemenin Yetkisi	652
c) Kişi Bakımından Mahkemenin Yetkisi.....	656
ç) Zaman Bakımından Mahkemenin Yetkisi	660
3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Yargılama Usulü.....	662
a) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru	662
b) Mahkemenin Başvuruları İncelemesi ve Karar Süreci	663
4. Kabul Edilen Başvuruların Esastan İncelenmesi Süreci.....	672
a) Olayların İncelenmesi ve Tespiti Aşaması	672
b) Geçici Tedbirlere Başvurma	673
c) Dostane Çözüm Girişimi	674
ç) Başvurunun Esasına İlişkin Karar Aşaması.....	675
d) Esas Hakkındaki Kararlara Karşı Başvuru Yolları	676
e) Mahkeme Kararlarının Yorumlanması	678
f) Kararlar ve Son Kararlardaki Yazım Hatalarının Düzeltilmesi.....	679
5. MAHKEME KARARLARININ NİTELİĞİ VE UYGULANMASI	679
a) Mahkeme Kararların Niteliği	679
b) Mahkeme Kararlarının Kesinliği.....	679
c) Mahkeme Kararlarının Bağlayıcılığı ve Yerine Getirilmesi Zorunluluğu	680
ç) Mahkeme Kararlarının Uygulanmasının Denetimi.....	681
SON SÖZ.....	682
KAYNAKÇA	687